

En nu, *sieradien*, wie onder 's Heeren volk heeft die? Natuurlijk is bij dat geestelijk volk ook het stel *sieradien* geestelijk. Daarom staat er bij: *in heilige sieradien*.

Dus is het niet genoeg, dat ge het zwaard in de hand houdt, en u dekt met het schild des geloofs, en uw hoofd voorzien hebt van den helm der zaligheid; neen, bij dat alles moeten nog de *sieradien* komen, en er ontbreekt iets aan de ere, die Christus van u vraagt, zoo die *heilige sieradien* niet aan u schitteren.

Nu zijn *deze heilige sieradien* veleer. Wat u sieren kan is een rijke gave des gebeds. Is stille, deemoedige nederigheid. Is kalme, waarachtige ootmoed. Is zelfbedwang over alle kordheid en kwaad humeur. Is teedere nauwgezetheit der consciëntie. Is de macht van het woord of zang om den lof des Heeren te vertellen. Is dienende liefde. Is teedere deernis met wie lijdt. Is zoekende ontfoming over wat verloren ging. Is de heilige kunst om vrede te maken waar vrede verstoord werd. Is, om niet meer te noemen, stille duiding van eigen leed, een met geestdrift dragen van uw kruis, een roemen in de verdrukking.

Doch met wat naam ge den rijken overvloed van *heilige sieradien* ook noemen wilt, ze zijn alle *geestelijk*. Glans door de opgaande Zonne der gerechtigheid in u als dauwdruppel afgespiegeld. Heilige sieradien voor koning Jezus zijn nooit anders dan stralen uit zijn genade die zij opvinkt.

En nu komt in Psalm 110 de vraag aan u, *welke heilige sieradien u sieren*, zoo dikwijls ge optrekt in den strijd uws Heeren op den dag zijner heilichheid.

En dan, helaas, wat ziet ge dan om u heen? Wat speelt ge dan telkens aan uzelf? Dit immers, dat we voor sieraad telkens assche in dien strijd aanbrengen, en de wapenrusting die de Heere ons toebereidt er ontbreekt door onze beoedeling.

Dit, dat zelfs de heiligen onder ons het al veel en wel vinden, zoo ze althans optrekken, en zoo ze het zwaard voor Jezus kruisen, maar zich dan ook allerlei geklag veroorlooven over hun kruis en allerlei geklaam over de benauwdheden die ze uitstaan.

Ja, om het kort te zeggen, dit, dat dit volk des Heeren al zeer zelfvoldaan en tevreden is, indien het niet maar beleeft met den vijand en het schild des geloofs noch het zwaard des Woords gewierp.

Maar dat Jezus om een volk in *heilige sieradien* vraagt, wie bekomert er zich om? Wie denkt er aan?

Ja, er zijn enkelen aan wie ge de sieradien bespeurt, althans een *zacht* geestelijk sieraad. Er zijn er, die *gaarne* vergeven. Er zijn er, die stil en in heilige blijdschap lijden. Er zijn er, die rijk zijn in ontferming en deernis. Er zijn wonderdidders en bidsters. Er zijn zielen die van liefde overvloedig. Er zijn er, die machtig zijn in het vertellen van al den lof des Heeren.

Maar hoe klein is hun aantal!

O, Laat dat aantal toch *meerder* worden! Laat wie één sieraad heeft, bedenken, dat zijn Heere om een volk in *heilige sieradien* vraagt.

Laat onder dat geestelijk versierde volk ook nu naam gekend worden.

En bovenal, zoo ge *heilig* sieraad aan uw ziel moogt ontdekken, o, mijn broeder, mijn zuster, verzonid, dat sieraad niet door u op dat sieraad als ware het door u zelf gewrocht, te verheffen.

Alle heilige sieraad is nooit anders dan glans die afstraalt uit Hem!

KUVER.

Amsterdam, 9 Nov. 1888.

Wat ook sommige vrienden der Haagsche Synode tegenprutten, dit neemt het feit niet weg, dat deze Synode door haar bekend besluit in zake den Doop der Doelverden zichzelf leelijk in de vingers sneed; haar vijandschap tegen den Christus en zijn dienst nogmaals op het ergstelijk verried; en, buiten kijf, voor het oordeel van een onpartijdige nakomelingschap gewonnen ligt.

We binden daarover dan ook geen nieuw debat aan.

Er zijn zaken, waarop men een brandmerk zet, en dan hebben ze dit brandmerk, en geen zeepbel of waterstroom wascht er dit meer uit.

Niet, alsof zulk een brandmerk op zichzelf iets afdeed, maar omdat een lijn die scheef loopt, slechts als scheef behoort aangewezen, om te maken dat ieders oog er op valt, en ieder, behalve de knoerige architect en zijn helpers, er over roept, hoe scheef ze is.

Laat ons intusschen op één lichtpunt in deze droeve geschiedenis wijzen.

Ook in 1836, toen de actie van 1834 de Haagsche Synode voor dit zeldzame moeilijk vraagstuk plaatste, nam ze even *ergerlijk* besluit als thans.

Ook toen werd de vraag behandeld, of men den Doop, toegediend door zoogenamde leeraars, van wie in conventielen vergaderd zich tegen de Hervormde kerk stelden, zou erkennen; en ook toen had men den bozen euvelen moed, in zijn *odium theologicum*, en gedreven door kerkelijken hartstocht en bitterheid van hart, het heilige Sacrament des Doops te ont-heiligen en c. q. *herdoop* te gelasten.

Doch lang duurde dit niet.

Toen er wat meer water door de Hervormde sluis was gelopen, en de demon van den kerkelijken hartstocht wat tot bedaren kwam, hernam beradener sin de overhand, en besloot dezelfde Synode in *vlak tegenovergesteld* zin.

Had men toch in 1836 beslist (evenals nu en op geheel gelijken grond) dat men met den Doop van niet erkende kerken niet rekenen kon, later (1847) rapporteerde de commissie, dat het toch niet aangienig u geldigheid van den Doop van uiterlijke formaliteiten bij de Overheid te laten afhangen, en dat het *geraden* was zulk een Doop eenvoudig te erkennen.

En de Haagsche Synode *sag* haar fout, en zie, ze haalde een streep door haar vroeger onchristelijk besluit.

Hoeveel jaren zal het thans moeten duren, eer ze ook nu weer van haar dwaling terugkomt?

De hartstocht is thans zooveel teller. Toch manen we een iegelijk die zijn goeden naam ook voor de toekomst liet heeft, zich niet door verdediging van dit Synodale Doopsbesluit in geestelijken en wetenschappelijken zin te *enancilleren*.

In de kerk van Ternaard in den ring Holwerd is een ernstig kerkelijk conflict uitgebroken.

Het geval droeg zich aldus toe.

Den 26 Februari 1886 verzocht de kerkeraad van Hoogeteintum aan dien van Ternaard om het bewijs, bedoeld bij art. 40 R. G. O., nimmers 14 ingezonden van Ternaard. De kerkeraad van Ternaard weigerde dit besluit op gronden, aan het gedrag ontleend. Van hen werd aangehouden, dat hun gedrag de eischen van goede trouw en oprechtheid verkrachtte en van sommigen (bij name genoemd) dat zij zich schuldig maakten aan vloeken, dronkenschap en openbare Zondags-ontheilighing. Eigenmachtig kende de kerkeraad van Hoogeteintum aan deze weigering geene waarde toe en ging tot aanneming over. Het Class. Bestuur van Dokkum, hiernede in kennis gesteld, maande den kerkeraad van Hoogeteintum tot voorzichtigheid en omzichtigheid. Toch bevestigde de kerkeraad, Bij deurwaarders-exploit gaf hij hiervan kennis aan den kerkeraad van Ternaard. Deze stelde het exploit in handen van 't Class. Bestuur Dit bestuur nam beslissing in eerste aanleg en verklaarde de aanneming en bevestiging van bedoelde personen voor onwettig en nietig (18 Mei 1886). In hooger beroep bevestigde het Prov. Kerkbestuur van Friesland (4 Mei 1887) deze uitspraak en besliste dat de aanneming en bevestiging van bedoelde personen een onwettige handeling is en dat de kerkeraad van Ternaard terecht heeft geweigerd deze op onwettige wijze aangenomen en bevestigde lidmaten, als zodanig in te schrijven in het lidmatenboek der gemeente.

De Syn. Commissie (3 Dec. 1887) vernietigde deze uitspraak wegens gebrek in vorm en inhoud en droeg aan 't Prov. Kerkbestuur van Groningen de zaak ter eindbeslissing op. Dit bestuur verklaarde de aanneming enz. van 3 personen onwettig en van 11 wettig en gelastte hun inschrijving. De kerkeraad van Ternaard deed nog een beroep op de Synode; dit werd afgewezen op grond, dat de beslissing van 't Prov. Kerkbestuur van Groningen een eindbeslissing was. De kerkeraad van Ternaard stelde het Class. Bestuur van Dokkum met dit beroep in kennis en verklaarde niet overtuigd te zijn van de wettelijkheid der eindbeslissing en bracht als nieuw bezwaar tegen de bevestiging in: deze was niet geschied overeenkomstig art. 39 R. G. O. Een der bedoelde personen toch had den kerkeraad van Ternaard (3 Juni 1888) verklaard: „niet te weten noch te gelooven, dat de drie vragen in geest en hoofdaak gedaan waren.“

Het Class. Bestuur verklaarde niet in discussie te treden en gelastte de inschrijving vóór 16 Sept. 1888. Eene commissie uit het Class. Bestuur trachtte toen mondeling den kerkeraad tot inschrijving te bewegen. Deze bleef de wettelijkheid der eindbeslissing bestrijden en wees nogmaals op het nieuwe bezwaar tegen de wettelijkheid der bevestiging ingebracht. Den 22 Oct. 1888 is daarop de geheele kerkeraad geschorst voor den tijd van zes weken; de predikant met behoud van traktement.

Op dit conflict dient de aandacht gevestigd.

Het geval is zoo kras mogelijk.

De persoon in kwestie had verklaard „niet te weten noch te gelooven, dat de drie vragen in geest en hoofdaak gedaan waren.“

Zelfs het Synodale *minimum* ontbrak dus.

Toch werd inschrijving bevolen.

Geluklijk vond de kerkeraad en met hem Da. Rijnbeert (toen toch den moed, om te weigeren).

En nu zijn ze geschorst.

Wat nu?

We zouden terugkomen op het klein en steekhoudend geschrift, dat door de heeren Da. Feringa van De Klundert en Dr. Franssen van Ankeveen onder den titel: *De reglementen voor de Ned. Herv. Kerk en Gods Woord*, bij onze uitgever het licht zag. En dan zij er allereerst op gewezen, dat zich hier een hoogst eigenaardig levensteeken voordoet, dat niet kan nalaten indruk te maken.

Toen in 1886 de storm op kerkelijk eri opstak, deelde zich het kerkelijk korps in vier soorten van geesten.

Voorop stonden de *overtuigden*, die om 's Heeren wil reeds al te lang binnen den Synodalen muur tegen het Synodaal gezag hadden gestreden, en nu terstond gevociden, dat *overstand* bidden plicht was.

Achter hen stonden de *bloedharte avonturiers*, die zoolang ze dachten, dat het Gereformeerde korps zonder schrap of stoot ter overwinning zou gaan, zich beijverden om in particuliere brieven hun warme sympathie te betuigen, op den predikstoel en in kerkelijke vergaderingen luid en schrill tegen de Synode te roepen, en „haantje-de-voorst“ te spelen zoodra er een klein opstootje kwam.

Deze karakterlooze, onaanlijke en elk korps waartoe ze behooren ootterende lieden staken eerst hun voelhorens uit, wat weg het wel op zou gaan; vast besloten om zich definitief bij die partij te voegen, die hun ten slotte positie, traktement en promotie verzekerde. Aldus keken ze de kat uit den boom. Hielden zich een tijdlang zoo, dat ze nog evengoed Synodaal als Anti-synodaal konden kiezen. En merkten niet

even, dat de Overheid en de Politie en de Rechtbanken vóór de Synode kosen, of ze waren opeens volbloed Synodaal.

De Antisyndale rok, waarin ze dusver voor de goe gemeente geparaadeerd hadden, werd uitgetrokken en aan den kleerenjood verkecht, en plotseling waren er geen feller tegenstanders der Gereformeerden, en geen volijveriger trawanten van de Synodale Besturen dan de kerkelijke avonturiers zonder schaamte, zonder karakter en zonder eer.

In de derde plaats stonden de besliste tegenstanders, die Modern, Groningsch, Irenisch of Neo-Kohlbruggiaansch, als Edom om den uitkijk gingen staan, om zich het hart op te halen aan de smading en uiterwerping van hun broederen. God vergeve het hun!

Maar dan was er ook nog een *vierde soort* mannen, die aarzelden; die dusver nooit zoo achter de Gereformeerde legertros hadden gelopen, en er geen partij-zak van maakten; doch, teeder van aard en ernstig van zin, aanvankelijk metterdaad meenden, dat de Synodale Besturen nog te goeder trouw waren, en daarom op die onderstelde goede trouw wilden bouwen.

Over hun lippen kwam geen woord van bitterheid aan ons adres; aan kerkelijke promotie of traktement dachten ze niet; hooger belang hield hen bezig. En terwijl zelfs mannen als Prof. Dr. J. H. Gunning aanstands geroed waren, om zelfs zonder behoorlijk onderzoek, ook hun steen op de gestenigde broederen te werpen, waren zij worstelend, om met Gods hulp tot klaarheid en helderheid te komen.

Hun was het een zake voor den Heere. Zoo worstelen velen van deze broederen nog, en zoo hoort men telkens weer van een Synodalen predikant, die overkomt; van kerkeraadsleden die breken; van geloovigen die het juk der Synodale hiërarchie afwerpen.

De actie gaat nog altoos door, en zal blijven doorgaan.

Nu reeds kwam het in 223 kerken tot breuke met het Synodaal gezag.

Maar, en dit is het opmerkelijke, duaver had nog niemand onder deze ernstige zoekers de resultaten van zijn onderzoek openbaar gemaakt, en dat is het nu juist wat de heeren Da. Feringa en Dr. Franssen doen.

Zij gunnen ons een blik in hun sielestrijd. Ze doen ons meeworstelen in hun wikkelen wegen van het tegen en het voor. Ze geven ons de gelegenheid al de stadiën van hun onderzoek te doorlopen. En ze leggen ons ook de gronden voor, die hen ten slotte van Godswege tot absolute verwerping van het valsche Synodale gezag dwongen.

Eén geval moge hierbij iets breder vermeld.

Toen in Januari 1886 de strijd uitbrak, nam het Classicaal Bestuur de houding aan, dat het ongetwijfeld zijn plicht erkende om de leugen uit te bannen en de Waarheid Gods te verlichten, maar dat de Amsterdamse kerkeraad de fout had begaan, om te veel aan *vermoedens* te hechten en te weinig gevraagd had naar *bewijs*.

Dit maakte op de heeren Feringa en Franssen indruk.

Hiervan was iets aan.

Het kon bij Dr. Vos c. s. streng rechtelijke opvatting wezen die hen droeg; en hoeveel beter zou dan alles niet loopen, zoo het Classicaal Bestuur zelf de zuivering onderhanden nam, en men niet, gelijk de Doelverden, aanstands brak.

Wie in Amsterdam kerstend was, wist dit wel beter, en *doorgang* terstond, dat het den heeren Dr. Vos c. s. hierbij volstrekt niet te doen was om voor Gods Waarheid op te komen, doch uitsluitend om een *schijn* te vinden, waarachter ze zich verschuilen konden. Maar Da. Feringa en Dr. Franssen namen het toch aan; het kon goede munt zijn.

Doch dan moest dit ook *blijken*.

Gelijk ieder wist stonden te Amsterdam nog drie Moderne predikanten. Dat wisten ook Dr. Vos c. s. Het was dus hun plicht als kerkeraadsleden om deze leeraars aan te klagen, en als leden van het Classicaal Bestuur om hen in kerkelijke behandeling te nemen.

Doch zie, Dr. Vos c. s. deden niets.

Dat was ergerlijk.

En werd te ergerlijker, toen Da. Ternooy Apèl in het *Presbiterienblad* zijn optreden in een godsdienstvergadering van den *Protestantenbond* aankondigde, en toch *engemidd* bleef, terwijl doeleerende predikanten, om hun optreden voor de Geschorsten, wel terdege bemoeielijk werden.

Dr. Franssen achtte toen het oogenblik gekomen, om het Classicaal Bestuur aan den pols te voelen, en zond een schrijven in, om het Classicaal Bestuur op deze ergerlijke verkeerdheid opmerkzaam te maken.

Het schrijven waarin hij dat deed is teeder en ernstig.

En wat antwoordde nu het Classicaal Bestuur van Amsterdam?

Zie het hier.

Amsterdam, 19 Maart 1888.

Bewaarde Broeders!

In antwoord op het 3de punt vervat in Uwe Missive van den 24sten Februari dezes jaars, als zoudt het Classicaal Bestuur van Amsterdam zich schuldig maken aan plichtverzuim tegenover den WelEw. Heer K. F. Ternooy Apèl, Predikant der Nederl. Herv. Gemeente te Amsterdam, in zake het houden van godsdienstvergaderingen van een afdeeling van den zoogenamden „Protestantenbond“ hier ter stede, heeft het Bestuur, heden vergaderd, de eer U te antwoorden:

1º, dat hoe men ook oordeelt over het houden van godsdienstvergaderingen buiten de kerkgebouwen, of van conventielen, 't welk sedert overoude dagen in onze Kerk geschiedde en steeds een hoogstmoedelijk punt voor haar Bestuur was, zulks thans altemeer en van ver-

schillende zijden plaats heeft, zoodat het eene zaak van algemeen belang is en voor zoover het betrekking heeft op onze classis dit behandel moet worden op de classicale vergadering (Alg. Regl. Art. 40 a 4);

2º, dat ons Bestuur volstrekt onbekend is met de Statuten van den „Protestantenbond“, en dat, al ware het dat deze Statuten in strijd zijn met Art. 3 van het Regl. v. Kerkelijk Opleiding en Tucht, iemands optreden in eene vergadering van dien bond, of van welk ander sedelijk lichaam ook, volstrekt niet bewijst, dat hij zich gedroeg in strijd met zijne belijdenis, bovenbedoeld;

3º, dat, voor zooverre ons bekend, geen der Predikanten, onder ons opzicht staande, in de laatste twee jaren opgetreden is in zulk een samenkomst binnen ons Classicaal ressort;

4º, dat voor iedere klacht en voor elke behandeling van eene verkeerdheid, die men meent te bestaan gegronde bewijzen dienen overgelegd te worden, en

5º, dat, zoo de Kerkeraad van Ankeveen zich gedrongen voelt tot *bemoeieling* 1) met de zaken van de Amsterdamse Gemeente, hij in elk geval dient te zorgen voor de noodige bewijstukken, zoodat het Bestuur geene termen vindt om op uwe klacht over ons vermeend plichtverzuim in te gaan.

Het Classicaal Bestuur voornemens (was get.) B. J. ADRIANI, Praeses. G. J. Vos Az., Scriba.

Pijnlijke huichlarij!

Een Classicaal Bestuur, dat in de dagen van het Conflict achter alles wist te komen en op de geniepigste wijze door opgeraapte leugens zelfs broederen verdacht maakte, speelt, nu het een loochenaar van 's Heeren Godheid geldt, opeens den onnoozelen.

Dr. Vos en Da. Adriani weten niet wat de *Protestantenbond* is.

Dr. Vos en Da. Adriani weten niet dat Da. Ternooy Apèl Modern is.

Dr. Vos en Da. Adriani verkeeren in goeden gemoede in den waan, dat Da. Ternooy Apèl op den kansel en in de catechisatie „den vollen raad Gods verkondigt.“

Zoo spreekt men leugens, klinkklare leugens in officie'e taal.

En dat doen mannen, die zeggen voor de eere Gods op te komen.

Of verschuilen ze zich achter de uitvlucht, dat zij het wel persoonlijk wisten, maar niet als Classicaal Bestuur, dan zij gevraagd: Als alle leden van een college iets weten; en alle leden zijn *verplicht* om, als ze het weten, er een eind aan te maken; of er dan ergerlijker spelen met woorden denkbaar is, dan een verklaring namens zulk een bestuur van zijn *onwetendheid*.

De kerkeraad van Ankeveen bleef noch tans halm en antwoordde zakelijk en ernstig aldus:

WelEwraarde en Eerwaarde Broeders.

In antwoord op Uw missive van 19 Maart, waarin Gij ons dient van bescheid op ons schrijven van 24 Febr. omtrent Da. Ternooy Apèl moeten wij U het volgende onder de aandacht brengen.

1º, dat Uw gronden om het houden van godsdienstvergaderingen buiten de kerkgebouwen of van conventielen van uwe wegen ongemoeid te laten ons volstrekt onhoudbaar voorkomen met het oog op de missiven des Cl. Bestuurs d.d. 31 Mei 1886 en 12 Nov. 1886 omtrent het optreden van sommige predikanten in de lokalen, waarop wij in ons schrijven van 24 Febr. reeds wezen, aanhelende bl. 290 en 291 van „het keerpunt in de jongste geschiedenis van Kerk en Staat“ geschreven door Uwen scriba, ter meerdere rechtvaardiging des Cl. Bestuurs, welke schrijver zelf getuigt: „ik mocht toch niet blijven zwijgen te moest het doen, die reeds als Scriba van dat Bestuur geacht werd, het best met alles bekend te zijn“ (bl. VI der voorrede).

Zag immers het Cl. Bestuur toen in het dienst-doen in de Lokalen „ondersteuning van het verzet“ en „schromelijke benadeeling van de belangen der Amsterdamse Gemeente“ (bl. 290), „een tarten van de Kerkbesturen“ (bl. 291) wel te verstaan „zoolang de Geschorsten niet afgezet of afgezonderd waren“ (bl. 291). Wij kunnen niet anders vinden dan dat het Cl. Bestuur *minstens* hetzelfde of iets dergelijks moet zien in de handelwijze des heeren T. A. (et tutti quanti), zoolang deze in dienst der Ned. Herv. Kerk blijft of gelaten wordt, welke Kerk een bepaalde leer heeft, waarmede Da. T. A. zich niet verenigen kan.

2º, dat Uw tweede punt van verantwoording (onbekend zijn met de Statuten van den Protestantenbond), opnieuw bewijst dat ons wijzen op Uw verplichting om „toezicht“ te houden niet overbodig was, daar Gij wettend dat tegenover de godsdienstvergaderingen der Ned. Herv. Gemeente de Protestantenbond andere godsdienstvergaderingen organiseerde, zelf verklaart alsnog onbekend te zijn „volstrekt“ voegt Gij bij onbekend; wij vragen of „officieel“ niet meer overeenkomstig de waarheid is) met zijn statuten: Gij elken niet toezicht op predikanten uit uw eigen ressort of van elders (vgl. webr bl. 290 en 291 Keerpunt) ook tot een verkeerddoel medewerkten.

3º, dat wij het een volstrekt niet al te gewaagde gevolgtrekking blijven achten uit iemands *privijld* lid en zelfs secretaris van een vergadering worden, te besluiten tot sympathie met de beginselen der vergadering.

4º, dat *jaf* na 't ontvangen van Uw missive ons bleek dat Da. T. A. opnieuw in Weesp voor den Protestantenbond is opgetreden, waarvoor wij u het nummer van de *Wespser Courant* zoodat van Donderdag 22 Maart als van Zondag 25 Maart toezenden.

5º, dat wij behoorlijk en genoegzaam aangeduid hebben wat o. l. verkeerddoel was bij U, en voldoende gronden en aanduidingen gegeven hebben voor wie het ernst is; en dat wij ons niet zullen vermoeien om te doen wat uw werk is, noch om wiskunstig te bewijzen wat men liever niet bewezen wil zien; daar de Heere een volk *ijerig* in goede werken zoekt, *godelij* knachten begerpt; en

6º, dat wij Kalas vraag: Ben ik mijns broeders hoeder? noch des priesters en levits ding te maken.

1) Wij curiëren.

Plaats hiernaast wot Prof. Goozen in de *Kerkelijke Courant* van 21 Juni '88 schijft blz. 2 kolom 2 naar aanleiding van het Synodale voorstel tot uitbreiding van het Regl. op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de benoeming van predikanten. Hij zegt dan: „laten de kleinere gemeenten niet denken? Wat gaan deze dingen ons aan?“

Als een klein en onaanzienlijk lid lijdt, lijdt reeds het Rijkdom mede — wat dan als 't leden kwalijk gaat zoo groot en vol betekenis als de gemeenten met twee tot tien a dertig predikanten?“

„zich“ niet „bemoeien“ met den gewone in de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan, als voorbeeld voor den Christen gesteld vinden.

Met de ernstige bede dat Gij alsnog tot inzien van uw nalatigheid en zonde moogt komen, stellen wij andermaal ons schrijven van 24 Febr. voor uw aandacht, tevens u verzekerende dat wij niet verder discuteeren zullen, daar 't ons niet te doen is om „gelijk te krijgen“, maar alleen om U met *allen ernst en nadruk* doch in den *geest der liefde* te waarschuwen, gelijk wij nu ten tweede male doen.

De Kerkeraad der N. Herv. Gem. te Ankeveen, (was get.) H. FRANSSEN. JAN HOETMER.

En wat is nu de *finale*?

Dit briefje van Dr. Laurillard en Dr. Vos.

Aan den Eerw. Kerkeraad der Nederl. Herv. Gemeente te Ankeveen wordt bij dezen bekend gemaakt, dat zijn schrijven van 27 April in 1888 in zake Protestantenbond door het Class. Bestuur van Amsterdam voor notificatie is aangenomen.

Het Bestuur voo-n., (was get.) E. LAURILLARD, L. P. A. S. G. J. Vos Az., Scriba.

Schrikkelij, niet waar?

Dr. Laurillard, zelf Modern, komt met Dr. Vos aan den kerkeraad van Ankeveen, die voor de Waarheid Gods opkwam, melden, dat men zulk gebeuzel voor *notificatie* aanneemt.

En dan zijn er nog gemoedelijke, vrome kinderen Gods, die waarlijk meenen dat een stel Besturen, dat zoo door en door verleugend en valscht is, heusch en valscht geen kerkelijke Overheid van Godswege zou zijn!

Dat men toch ophoude zijn ziel langer te bezondigen!

Zoo bleek dan duidelijk dat er tusschen Da. Gravemeyer en de *Heraut* geen geschil bestaat over het Labadisme.

Elke poging, om de eenheid der kerk te verbreken (er wille van de hypocrieten of overtreders, keurt Calvijn, keurt Da. Gravemeyer en keurt de *Heraut* beslist af.

Maar volgt daaruit nu, dat Calvijn ook de Doelantie afkeurt?

Veroorloof Da. Gravemeyer, die ook kerkhistorie kent, ons hierbij een vraag.

„Toen in den aanvang der 17de eeuw onze toenmalige kerken, om aan de overheersching van het Remonstrantisme te ontkomen, in *dolantie* gingen, deden onze vaders dit toen in Labadistische aan-drift, ja dan neen?“

En hij zelf zal getuigen: „Daar was geen kwestie van!“

Maar is dit zoo, cilieve, waarom schuilt er in de doleering onzer toenmalige vaders dan geen verbreken van de eenheid der kerk op Labadistische gronden, en in de onze wel?

Droeg de tegenwoordige Doelantie, gelijk zij te Kootwijk, Voorhuizen, Reitsum enz. begon, ook maar eenigermate een Labadistisch karakter?

Kwam aan Da. Gravemeyer van bannen, uitkeeten en alsnitsden onzerzijds ook maar een liende ter oore van wat het Synodaal Genootschap in dit stuk bestond?

En wat het punt der Belijdenis betref, stemt Da. Gravemeyer niet toe, dat de belijdenis der Waarheid zelfs in de Remonstrantische kerkeraaden van die dagen nog heilig was te achten, vergeleken bij wat thans ten onzent in het Genootschap wordt gezien?

Doch er is meer.

Ook Calvijn zal tegen Da. Gravemeyer getuigen en hem, ongetwijfeld tot zijn spijt, geheel onverwerpen.

Da. Gravemeyer citeerde Calvijn *half*. Hij citeerde Calvijn in zoverre hij *anti-Labadist* was. Maar Calvijn, den fellen kampioen tegen de Hiërarchie en haar innerlijke leugen, liet Da. Gravemeyer rusten.

Tegen die halfheid nu protesteerden we.

Da. Gravemeyer heeft zomin als iemand recht, om zich op Calvijn te beroepen, tenzij hij hem ten voeten uit vertoone, met zijn volle gelant.

En ziehier dan wat Calvijn ook in datzelfde vierde boek van zijn *Institutie* zegt, en wat Da. Gravemeyer, zonder onwetenschappelijk, onwaar en onrechtvaardig te worden, niet had *mogen* overlaan noch weglaten, zoolang hij er prijs op stelt om door zijn lezers voor een waarachtig getuige te gelden.

Calvijn zegt dan Boek IV, cap. II, § 1, aan het slot: „Zoo de ware kerk een pilaar en eene vastigheid der waarheid is, is het zeker, dat er geene kerk is, WAAR LEUGEN EN VALSCHHEID ZICH VAN HET BEWIND HEBBEN MEESTER GEMAAKT.“

Is het nu een feit of vermaand, dat in het Synodaal Genootschap leugen en valscheheid zich van het bewind hebben meester gemaakt?

Durf, kan, zal Da. Gravemeyer ontkennen, dat het Synodaal bewind van dit Genootschap, dat nu zeventig jaren lang steeds de waarheid gekrenkt, de leugen beschermd heeft, en loochenaars van de Godheid des Verlossers, van de Verzoening door zijn bloed, van zijn Verrijzenis en Zitten aan Gods rechterhand, in zijn vergaderingen liet voorzien, beantwoordt aan Calvijn's zeggen: „dat leugen en valscheheid zich van het bewind in dit Genootschap hebben meester gemaakt?“

En is dit zoo, kan het dan ook maar één oogenblik twijfelachtig zijn, of Gods kinderen hebben dit Genootschap zeer be-luist, en zonder eenige verbloeming als *valsche kerk* te verwerpen?

Voelt onze zoo hooggeachte broeder niet, dat hij zich hier schromelijk heeft vergist?

Toch is het alleszins verklaarbaar, hoe hij in deze dwaling verviel.

Hij heeft namelijk, op ondoordachte wijze, de Oud-Testamentische idee van een *Volkskerk*, waar Calvijn *ni*

den gewonde in
igen Samaritanen,
in gesteld vinden.
Gij alnog tot
n zonde moogt
ns schrijven van
ens vreeke-
eutenen zullen,
elijk te krijgen",
enat en nadruk
e waarschuwen,
e doen.
Van te Ankeveen,
NEN.
ETMER.

ard en Dr. Vos,
r Nederd. Herv.
ij deren bekend
an 27 April in
door het Class.
notificatie is aan-

r. 100 m.,
nd, L. P. ataldi,
a, Scriba.

komt met Dr.
Ankeveea, die
m, melden, dat
stificatie aan-

delijke, vrome
e meenen dat
door en door
is, heusch en
leid van Gods-

tijn ziel langer

et er tusschen
ut geen geschil

heid der kerk
e hypocrieten
keurt Ds. Gra-
t beslist af.
t Calvin ook

yer, die ook
een vraag.
er 17de eeuw
aan de over-
strantisme te
n, deden onze
stische aan-

Daar was geen

rom schuilt er
alige vaderen
e eenheid der
en, en in de

leantie, gelijk
Reitsum enz.
e een Laba-

van bannen,
ook maar een
ynodaal Ge-

denis betrof,
oe, dat de
is in de Re-
en dagen
ergeleken bij
Genootschap

Gravemeyer
eld tot zijn

Calvin half,
erre hij anti-
en tellen kan-
a haar inner-
rysten.
testeren we-
min als ioe-
ij te beroe-
uit vertoonde,

ook in dat-
ntitutie zegt,
der onwetend-
stvaardig te
eralaan noch
op stelt om
arachtig ge-

cap. II, § 1,
er kerk een
waarheid is,
rk is, waar
H VAN HET
MAAKT."

niel, dat in
en valsche-
ben meester

eyer onken-
nd van dit
g jaren lang
de leugen be-
den Godheid
ning door zijn
n Zitten aan
aderingen liet
lvius zeggen:
ich van het
ebben mees-

an ook maar
ijn, of Gods
hap zeer be-
loeming als

broeder niet,
eelt vergist?
baarbaar, hoe

rdachte wijs,
in een Volks-
st noch wilde

Calvin kent slechts twee soorten van kerken. De *algemeene* kerk door heel de wereld, en de *bijzondere* kerken in steden en dorpen. Een derde soort kerk bestaat er voor hem niet, dan ter uitdrukking van een complex.

Hoore Dr. Gravemeyer nogmaals Calvin selt in Boek IV, c. 1, § 9:

»Om dit stuk kort en klaar te verstaan, moeten wij als bij deze trappen voortgaan, t. w.: dat de *Algemeene Kerk* is een menigte van menschen, uit allerlei volken vergaderd, die wel in onderscheidene plaatsen verspreid en verstrooid is, maar nochtans in dezelfde waarheid der Goddelijke leer overeenstemt, en door den band van denzelfden godsdienst te-zamen gebonden. En dat onder deze alle *bijzondere Kerken*, die naar vercheid der mensche-lijke noodzaakelijkheid alom in steden en dorpen opgericht zijn, zóó begrepen worden, dat iedere van dertveertig recht den naam en het gezag van Kerk bezit.»

En aan het slot van deze § voegt hij er dan nog bij:

»Maar anders moet men oordeelen van de menigte eener bijzondere Kerk: want als die de bediening des Woords en die der Sacramenten heeft en in eere houdt, zoo verdient zij zonder twiffel voor eene Kerk gehouden en erkend te worden, dewijl het zeker is, dat zij altijd eenige vrucht voortbrengt. Op deze wijze behouden wij de eenheid der Algemeene Kerk, die de duivelse geesten altijd hebben ge-tracht te verscheuren; en tevens berooven wij de wettige vergaderingen, die naar de gelegenheid der plaatsen hier en daar gevestigd zijn, niet van haar gezag.»

Duidelijk spreekt Calvin hier dus uit, dat men in zijn oordeel over de ware en de valsche kerk voorzichtigh en onderscheidend te werk zal gaan, en atonderlijk oordeelen zal over een plaatselijke kerk en zekere verzameling van kerken die zich als één geheel aandient.

Omdat het complex van kerken, dat men ten onzent de Ned. Herv. kerk noemt, een *valsche kerk* is, daaruit volgt nog geen zins, dat ook alle *particuliere* kerken, die onder haar begrepen waren, elk voor zich reeds *valsche kerken* waren.

Calvin wil integendeel, en ook Ds. Beuker zij 300 vriendelijk er op te letten, dat die elke *plaatselijke* kerk, in steden of dorpen opgericht, *afzonderlijk* beoordeelen zullen.

En indien nu, zegt Calvin, in zulk een *plaatselijke* kerk nog de zuivere prediking des Woords is, zij het ook met eenig gebrek, en nog de ware bediening der Sacramenten wordt gevonden, zij het met eenige tekortkoming, zoo geeft niets ons recht zulk een *plaatselijke* kerk voor valsche te verklaren.

Calvins uitspraak zouden we wel met gulden letteren in elks conscientie willen schrijven: »Elke plaatselijke kerk bezit met recht den naam en het gezag van kerk.»

Wat men ook tegenbazele, zoodra uit-gemaakt is, dat in een particuliere kerk de merkteekenen van *Woord en Sacrament* ontbreken, is deze geen kerk Christi meer. Dat er toch in te sien, omdat er nog gedoopten zijn, en omdat de kandelelaar er weer kan worden opgericht, is een naturalistische en in den grond pantheistische beschouwing, die ernstig moet bestreden worden.

Maar ook omgekeerd, al zijn van de 1200 kerken in een Genootschapskerk 800 kerken *valsche* geworden, dit maakt de resterende 400 nog geenszins *valsche*, zoolang in deze 400 nog een draaglijke prediking des Woords en bediening der Sacramenten aanwezig is.

De 400 goede kerken maken de 800 kwade niet goed, maar ook de 800 kwade de 400 goede niet kwaad.

Hieruit volgt dus, dat men ter beoordeeling van het geheel der kerken, dat zich als Synodaal Genootschap aandient, niet oordeelen kan noch mag naar de gesteldheid dezer particuliere kerken, maar zulk een Genootschap beoordeelen moet naar *zijn eigen bestand en optreden*.

Handhaaft een Synodaal genootschap van kerken, voor zooveel hem angaat, de zuivere prediking des Woords en de goede bediening der Sacramenten, zoo blijft het in zijn goed recht, ook al wierden 800 van de 1200 kerken vervalscht; omdat het dan deze 800 ook allengs zal afsnijden.

Maar ook omgekeerd, bevordert dit Synodaal genootschap voor zooveel aan hem hangt, niet de zuivere prediking des Woords en de zuivere bediening der Sacramenten, maar strekt zijn actie integendeel om die beide te *onthuigen*, dan is dit genootschap *eo ipso* een valsche kerk, ook al is het, dat nog 400 goede kerken in zijn geheel besloten zijn.

En is het nu in *confessio*, dat de Haag-sche Synode, voor zooveel aan haar hing, nooit *zels* deed om de zuivere prediking des Woords en de zuivere bediening der Sacramenten te *bevorderen*, maar integendeel al haar kracht uitputte, om de prediking der *leugen* naast de prediking des Woords te handhaven, en alle maatregel tot heilighouding van het Sacrament te *verijdelen*, dan kan er geen oogenblik kwestie van zijn, of, naar Calvins oordeel, is deze Genootschapskerk in den volsten en sterksten zin des woords *eene valsche kerk*.

Nooit hebben onze Reformatoren ook maar één oogenblik geaarzel in het opte-len van de merkteekenen der ware en der valsche kerk. *Altos* stelden ze die, *niet* in de hoedanigheid der leden, noch in de *persoonlijke* gesteldheid der ambtsdragers, maar eeniglijk in de daden Christi in zijn kerk, in zooverre hij het *Woord* prediken laat en zijne *Zegelen* doet bedienen.

Zoolang die twee goed liepen, hebben ze om geen gebrek noch teil ooit de kerk voor *valsche* verklaard; maar ook waar deze twee teil gingen, nooit een oogenblik ge-aarzel het brandmerk van *valscheheid* op zulk een kerk te drukken.

En dit wel, — hier lette men scherp op — onderscheidend voor elke *parti-*

culiere kerk en voor een complex van kerken. Beide moesten *afzonderlijk* geleerd.

Om de deugdelijkheid van het complex mocht geen enkele particuliere kerk, die vervalscht was, nog voor goed gehouden. En evenzoo, om den deugdelijken toestand van eenige particuliere kerken, mocht nooit het complex van kerken vrij uitgaan.

Bij *bride*, 6a bij de particuliere kerken, 6a bij het complex moest de maatstaf *afzonderlijk* aangelegd, en bij beide *dezelfde* maatstaf.

En op dien grond nu oordeelen de kerken in dolantie:

1°. dat onderscheidend moet geoordeeld over het Synodaal Genootschap als complex, en over de particuliere kerken in al onze steden en dorpen;

2°. dat in elke particuliere kerk afzonderlijk moet nagegaan of de prediking er zuiver en de Sacramentsbediening er ongeschonden is; en dat *die* particuliere kerken, waarin de prediking de leugen de waarheid verdrong en het Sacrament in een ceremonie ontwaardde, als *valsche* kerken te verwerpen en te verlaten zijn; maar omgekeerd *die* kerken, die nog zuivere prediking en goede Sacramentsbediening hebben, als kerken zijn te eeren;

3°. dat in het Synodaal bewind derwijze de leugen en de valscheheid is ingedragen, dat het de zuivere prediking des Woords niet eert noch ook aan de zuivere bediening der Sacramenten de hand houdt; maar integendeel de leugen eert en Sacramentsonthuiging in bescherming neemt; en op dien grond, voor zooveel het zich *kerk* noemt, als *valsche kerk* is te verwerpen.

4°. dat de *Besturen* zoo der ware als der valsche particuliere kerken, die de valsche Genootschapskerk nog als van Christuswege regerende, wagen te eeren, hierdoor medeplichtig worden aan den Synodaal gruwel, en op dien grond niet als Besturen van die nog goede en ware particuliere kerken mogen erkend worden;

en 5°. dat het derhalve plicht van deze Besturen of kerkeraden is, om zich van dit valsche bewind los te maken, alle gezag aan de Synode te betwisten, en in gehoorzaamheid aan Christus alle kracht in te spannen om de nog ware particuliere kerken aan den gilligen invloed dezer valsche Genootschapskerk te onttrekken. Of ook dat het, waar en voor zoolang deze Besturen dit weigeren, of daartoe den zedelijken moed missen, plicht van het *ambt der geloovigen* is, om een ander bestuur in deze ware kerken op te richten.

En nu weten we wel, dat Ds. Gravemeyer hiertegen inbrengt: Ja, maar ook de Synode, zie Art. XI maar, staat nog op de basis van de Drie Formulieren van eenigheid, — doch daarover een volgend maal.

KUYPER.

Uit de Pers.

Aangenomen en toegestemd dat de Synodale organisatie verrot, vermolmd en vergiftigd is, vraagt men, zoo zeggen de heeren Feringa en Franssen, wat den Christen, wat het kind van God hiertegenover te doen zij; en ze antwoorden: Er is drielei weg.

1°. Die der *atlatieren*.

»Sijliden!« zeggen enkele stemmen, »en met nederige schuldbelijdenis het hoofd buigen onder deze oordeelen, die ons onze zonden over ons gebracht zijn, met de stille verzuchting tot de binnensamer, of de Heere zijn volk mocht bevrijden.»

Afgeden nog van het felt, door de ervaring geleerd dat men zich aan alles gewent en het al erlicht aan de zonde, dat alzoo die stille verzuchting spoedig haar ernst inboet en die nederige schuldbelijdenis haar oprechtheid. — moet hiertegen worden opgemerkt: ten eerste, dat men niet moet denken, dat de zonde, — dat voortreker een oordeel des lijdens met stille onderwerping en verzoemdeling moet gedragen; maar dat een heilig God voornemen en vrijbiedt (verduim een lastdier) tot *voornemen* geven kan.

Ten tweede dat bij een oordeel tot zonde een oordeel van verlaten is, dat (als bij Platen en Judas) tot een oordeel van onvermijdelijk ondergang voert. Ten derde, dat indien de zonde waarlijk een *lijden* is geworden door Gods onbedenkende genade, het onmogelijk is 1), juist om Gods genade, dat men in zulk zonde ook maar zoo *zinnen* blijven leven.

Ten vierde, dat juist tot afskeuring kinderen, die roepen komt: »keert weder!« (Jer. 3: 22) in gelijken roep om. Kom 6: 1 — 2) en dat de Heere genade zins in *zulk* gevallen tot zulk een maat. Integendeel zegt Gods Woord met nadruk (Jesaja 55: 7): »De goddeloos verlate zijn weg!« Ja, maar Jes. 4: 16 en 17 wordt tot hem, die nog *terru* moeten goed te doen, al vast gezegd: »Laat af van kwaad te doen!« Ten vijfde, dat men zich hier ook niet achtet »menschen omzichten en onderzeken, die hiertegen strijden, ook geen dwaling is van *zwaarte*, maar van 's Heeren gebod, en Hij aan zijn zoepsten de belofte verbindt: »en Ik zal uwe afkeeringen genezen!« (Jer. 3: 22, vlg. 3: 14).

Zoodat tegenover deeren eisch van schuldbelijdend voortdruigen (hierij door daden heilij door Judas) het eenezige woord des Heeren nu vast gesteld uit Jesaja 55: 7, 6: »Wen het *mit* een vasten zij, dat de Heere verhoort zou, dat de menich zijne ziel en dat de kwade, dat hij zijn hoofd kromme gelijk een bies, en eenen zak en aach onder zich spreide? Zoudt gij dat een vasten heeten, en eenen dag den Heere aange-nam? Is hier dit het vasten, dat Ik verkiez: dat gij lozmaakt de knopen der goddeloosheid?»

»Ja, maar als ik zelf nu maar niet meezondig!« hooren ze tegenwerpen, en ze antwoorden:

»Neen, men *kan* niet buiten deze zonden der Nederlandsche Hervormde kerk blijven.

Rondom ons wordt de naam des Heeren gelasterd en den sinnen doordringt vergif voor geestelijk geboden, en indien er zijn, die hiertegen strijden en getuigen, en aan de geregelde zonden dezer kerk durven ongehoorzaam zijn, is Kerkelijke veroordeeling (blijken theorie en ervaring beide) het onvermijdelijk einde.

Moet nu niet ieder lid der Ned. Herv. Kerk of-waar hij met deze zonden in aanraking komt — zich er tegen verzetten, of — de Kerkverrotte te zijne maken? »Ben ik mijne broeders hoeder?« Zo zelfs al geaakt hem dit kwaad niet tastbaar in den enigen eigen kring, nuag hij dan (waar hij al deer zaken weet als onloochenbare feiten) aangaande honderden, ja duizenden, met hem in één Kerkgenootschap verbonden, die hij *niet* ten verderde leiden of geleid worden, de vraag van het Synodaal op de lippen nemen? »Wat gaat ons dat aan? Gij moogt zeiden?«

En buiten dit alles is voor ambtsdragers in de Ned. Herv. Kerk de zaak dubbel betreurd. Zij kunnen zelfs niet in schijn buiten de zonden der Ned. Herv. kerken blijven. Telkens dwingt het genootschapsleven tot dulden of deelen dezer ongerechtigheden.

1) Vgl. Rom. 6: 1-18; Phil. 2: 12, 13; en vooral Phil. 1: 6.

Is dit niet zoo?
Wat is er tegen in te brengen?

O, dat toch de schellen van de oogen vielen, en men ophield zichzelf te paaien en andere met vrome frasen te misleiden!

2°. Die der *reagerenden*.

Beter met meer hoop op bereiken van het doel, met minder afwijking van het conscientie, en ook welk niet zonder dien reden geleiden, dien Gods genade zelfs aan gebrekkige pogingen om Zijn wil te doen, wil geven — is daarom een tweede weg, die jarenlang, vooral sinds de invoering der Klesseleges, is bewandeld.

Aan den zegen op *aan* strijd is het te danken, dat honderden Kerkeraden op hun heere met belijden van den Christus naar de Schrift, en in meerdere of mindere mate protest hebben ingediend, ja zelfs verzet hebben geboden aan de ontkennende werking van zondige reglementaire bepalingen en toestanden 1). Aan den zegen op *aan* strijd en gebed is het te danken, dat de groote meerderheid der jongere predikanten weder de waarheid des geloofs en zels in den zuiverst weergegeven vorm der Gereformeerde Belijdenis predikte en onderwees; dat de voornaamste Gemeenten steeds meer aan het ongelooft onvleiden, dat onrechtigheden van barmhertigheid weder geregeerd en onderwezen werden naar Gods Woord, dat den ongelooften zels de last tot bevestiging der Godgeleerdheid verging, waar de Gemeenten dan moet toonden geloovige bediening van Woord en Sacramenten te begeren, dat de betoekenis en de heiligheld der Bondsregelen weder eenigzins begon verstaan te worden; dat steeds kloer — zels in Classieke Vergaderingen en Kerke-lijke Besturen — de zonden der Kerk werden veroordeeld en bestraft, dat zels weer hier en daar pogingen werden gedaan tot oprichting der Kerkelijke tucht, en dat in honderden binnenkamers de schuld der Kerk werd betoonden en Gods genade voor haar werd gezocht.

En zij bleken vaak gezegende bladders en machtige wortels, en menigen zegen schonk hun Gods genade en schitterend schenken hun succes.

Zij zochten de zonde te stuiten door tijdelijk verzet en geleidelijke strijd. Voor de goddeloosheid wijken, of die zwijgend dulden, daarvan kon geen sprake zijn; ongelijk en schade lijdend, — dat was iets anders! Van haar menigte van quassies, processen, conflicten; vandaar als Synodale roeie aanhoudende meel-matige veranderingen, die de Kerkelijke tucht en de mogelijkheid lieten; totdat 1e Januari 1886 met de wijziging van Art. 40 Regl. op het Godsdienstonderwijs (na de voorafgaande doodelijke wijzigingen van Art. 38 op 15 Jan. 1879 en 1 Jan. 1880) geen plichtbe-trachting in den weg van tijdelijk verzet en blijven in den kring der Reglementen meer mogelijk bleef. Intusschen al met trouwe volharding, viel er een, terstond nam een ander de ledige plaats in en zette den strijd voort en gelijk Narces' legerbenden eens de Gothen uit Italië letterlijk verdrongen, — verdrongen ook zij telkens nieuwe vijanden uit Kerkeraden en Kerkelijke Besturen en wisten tot zelfs in de Alk. Synode verscheidene van hunne geestverwanten te brengen. Zoo voortspraken, als de Belijdenis werd verbeterd, en dat met meerder iver nog dan de wederrechtelijk ingekomen plaatsen. Ten tweede bleek onder de jongere orthodoxen, en benedenlijk afglijden op ongelooftpaden door de Gemeenten niet steeds op de *rechte wijze*, maar wel met *onvoldoende* recht, bestreden en gevreesd. Voorts, bleken de be-keleders der Besturen vaak veel minder veroveraars dan verwonderingen, en bleefden in de Belijdenis "wereld" een atmosfeer te heerschen, die de meeste dappere veroveraars ontsiet in gedweld verdelgers of schroomvallig tusschenmannen; en, waar deze (en door hen de ge-hele Besturen) op slot van rekening bij conflicten van eenigzins ernstig voorkomen, in den Reglementen bundel verstrikt, vóór de ongelooften tegen de bekeleders partij lozen, en dat met meerder iver nog dan de regelooftige Besturen, omdat het hun natuurlijk meer gewetenszaak en beginselkwestie moest zijn 2), — daar waren zij, die consequent den strijd wilden voortzetten, vóór en na ten deele vóór 1886, en in grooten getale in 1886 en 1887, verplicht ontslag te nemen uit de Besturen en op andere wijze van strijdvoeren te dacht te zijn, wilden zij niet deelnemen (zij) ook met toestemming en a. q. 3) aan voornemen, die naar de letter der Reglementen soms te verdedigen — klaarblijkelijk onrechtvaardig waren, wanneer men acht gaf op den eisch der H. Schrift, en zoo solidair zijn met wat hun insiens was een Kerkrechtelijke moord ten bate van ongelooften aan Gods getrouwe kin-deren ter oorzaak hunner getrouwheid gepleegd.

Blijft dus alleen 3°. De *weg van breuk*.

In die dagen gingen velen de oogen open voor wat voorheen verlijk niet was gezien (vandaar, dat de Heere een tijdlang zegen had gegeven al moet ook in dien voorspoedig scherp onderscheiden tusschen »wegen» en »succes»). Zij zagen niet slechts in de daden en bepalingen der Besturen, afwijkingen van het ge-bod Gods, maar in het bestaan zelf van deze Besturen lag hunns erachtens reeds zonde. En wie dit inzag, zag natuurlijk op oude wijze den strijd niet meer voeren, al had het ook den schijn van schuldigen af-lig, scheenige ontroef, of schandelijke traagheid. Zagen zij juist, dan moest met *gehoor* de Besturenverrotte gebroken, omdat geheel deze inrichting der vaderlandsche Kerken h. e. een zonde is voor God, en noodwendig tot veelvuldig zonde aanleiding geven moet.

Dit alles is schoon, omdat het waar is.

En de ziel vernagert, het geloof kwijnt, der conscientie wordt geweld aangedaan, en de liefde wordt gekrenkt, waar men om traktem-ent of positie of promotie nochtans, met wegwerping van eigen karakter, den wand kalkt of dien oppleisteren wil.

KUYPER.

De doleerende kerk van Oude-water in 't begin der 17de eeuw.

De onderrekening der Belijdenis geweigerd.

VII.

De vrede was dus hersteld... doch voor o. 200 kort. Nauwelijks den zsten April uit Den Haag wedergekeerd, werden den volgenden dag Lydius en Levinus ter raadkamer ont-boden. De heeren waren ongerust, dat de door hen benoemde Remonstrantschgezinde kerke-raadsleden niet spoedig zouden worden bevestigd; daarom kreeg Lydius bevel om hen in hun ambt te zetten. Toen de overheid vernam, dat de kerkeraad daartoe Levinus de Raedt aangewezend had, schoon deze zelf be-weerde, dat hem enkel belast was te *prediken*, werd de zaak aan den kerkeraad overgelaten.

1) Getuige o. a. het verrijp der zeventien ouderlingen in de Amsterdamsche Gemeente.

2) Ja, is zelfs, indien op een wijze die zege niet te betalen is, niet aan *aan* arbeid te danken dat voortgeen onderzoek mogelijk werd, waardoor (in het onderstelde geval, al) betere methode begreed en mogelijk werd?

3) Getuige het verschil van houding in zake het »Synodaal Congres» van 1887 bijv. van het Classi-kaal Bestuur van Zierikzee en dat van Amsterdam omtrent 'tal of niet schorsen van bezoekers daarvan».

1) Wagenaar, Van Hitt. Deel X bl. 35.

2) Trilgaard, Kerk. Gesch. bl. 539.

3) Hist. Verhaal van de voornemste Swaricheden enz. binnen Oudewater.

Levinus is toen opnieuw aangezocht om de ouderlingen en diakenen te bevestigen, maar blijkbaar had hij er weinig lust in. Althans hij stelde voor, om het lot te trekken, hetgeen de kerkeraad niet wilde, maar waarin Lydius ge-noegen nam. Het lot wees toen Lydius aan, en om den vrede, in Den Haag geslo-en, niet te verstoren, besloot hij, schoon met een be-zwaard hart, de bevestiging te doen, gelijk het den volgenden dag ook geschiedde.

Maar nu kwam eene moeilijkheid opdagen. Lydius kon niet werken dan met een raad der kerk, die op den bodem der belijdenis stond. Den 27sten April stelde hij daarom aan de nieuw bevestigden een exemplaar van den Heidelbergschen Catechismus en van de Con-fessie ter hand met verzoek, om die mee naar huis te nemen, te onderzoeken en daarna te onderteekenen. Wel ging men hierover bij den burgemeester zijn beklag doen, maar toch kwam D. Huybertsen uit naam der anderen mede-deelen, dat zij tot onderteekening bereid waren, indien zij met de andere broeders in den kerkeraad op voet van gelijkheid zouden ver-keeren.

Doch den volgenden dag was men weder van gevoelen veranderd; er waren diepe pun-ten in de Confessie, die men zonder bewaaring der conscientie niet vermocht te onderschrijven, zoo werd aan Lydius verklaard. Lydius ant-waarde, dat hij hen dan ook niet als kerke-raadsleden erkennen kon, en raadde ze aan, zich over die zaak in de vreeze Gods te be-raden. En wat was het antwoord? Dat men over Lydius zou klagen, omdat hij van de hooge »pointen» niet wilde afstaan.

Het waardige weerwoord van den Gerefor-meerden leeraar luidde, dat de heeren Staten hem niet verboden hadden daarvan te spreken, als hij zich hield binnen de palen der Heilige Schrift, en dat hij daarvan niet zou afwijken om leven noch sterven onder heding van ge-nade. Lydius wilde vrede, doch wenschte dien niet ten koste der waarheid. Daarom ging hij naar Marlandt, die te voren diaken geweest was en in die kwaliteit den Catechismus en de Confessie onderteekend had met vriendelijk verzoek, of hij zijn medebroeders eens vermanen wilde, om beide geschriften te onderschrijven. Maar deze antwoordde: »Ick en diene geen opzicht te geven, doet het toekomende Vrijdag zelf!«

Den 29sten April moest Lydius weder voor de heeren verschijnen. Geduldig ging hij naar de raadkamer, waar burgemeester van Stoeten hem vroegde, waarom hij een nieuwe inquisitie zocht in te voeren, door onderteekening van de belijdenisschriften te eischen.

Eigenaardig is het, dat de Remonstranten van die dagen gelijk die van dezen tijd bang zijn om op Roomse paden te wandelen, niet wetende, dat zij daarop met beide voeten reeds staan. Lydius antwoordde, dat de orde der kerk, gelijk die door de overheid der stad was goedgekeurd, de onderteekening eischte. Des burgemeesters weerwoord was, dat de resolutie der Staten moest gevolgd en dat Lydius die had aangenomen, toen hij voor de Staten verschenen was. Lydius kon dit niet onweerproken laten, en hield vol, dat in de vergadering der Ed. M. Staten niets anders was toegegeven, dan dat de van overheidswege gekozen kerkeradsleden bevestigd zouden wor-den. Doch men heette dit liegen en sprak ook met Vischer, die echter hetzelfde als Lydius beweerde en naar waarheid.

Er werd daarop een acte gesteld en Lydius tehuis gezonden, waarin te lezen stond, dat de nieuwe kerkeradsleden verklaard hadden, den Catechismus en de Confessie van ganser harte aan te nemen, behoudens »een yder van huiliden zijn vrije gevoelens over de vijf punten, tusschen de kerkedienaren ten dezen tijde controvers», waarmede de magistraat ge-noegen nam en uitsprak, dat de kerkedienaren en kerkeradsleden daarmede ook conten-temente te nemen hadden.

Het moet erkend worden, dat de overheid zich hierbij eenigzins terecht beriep op de Staten van Holland 1). Immers dezen hadden reeds in den jaer 1610 besloten, bij meerderheid van stemmen om aan de classen te schrijven, dat de predikanten van 'tgevoelen in de Remonstrantie (de vijf punten) uitgedrukt, zijnde in actueelen dienst vvan de censuren der anderer predikanten deser aengaende, sou-den blijven bevrijdt: ende dat men d'examene-rende kerkedienaren in het examineren vorder niet en soude beswaren, als van oude gebruyckelijc geweest, ende sonderlingh in 't stuk van de Praedestinatie, hooger noch swaerder niet als inde vijf bij gevoerde Ar-tikelen vorder verklaert 2). Wel had de classis van Leiden hier hiertoe geantwoord, dat men zich daarnaar niet wilde voegen, doch die van Woerden, voorzover ons bekend, had dit niet gedaan.

Toch kan het ons niet verwonderen, dat Lydius in de acte van de overheid geen ge-noegen nemen kon. Immers het gaat niet aan, den Catechismus en de Geloofsbelijdenis aan te nemen en te gelijk de vijf artikelen der Remonstranten te beamen; Lydius gevoelde als Christen en als scherpzinnig Godgeleerde, dat de Remonstrantie eene loechening was van alle hoofdstukken der leer. Als goed Gerefor-meerde kon hij bovendien niet toegeven, dat de overheid recht had zich ingrijpend in de zaken der kerk te mengen.

Maar nog meer zou men Lydius den voet dwars zetten. Niet alleen dat men inplaats van Maerlant, die ouderling geworden was, Van Galen benoemde om van overheidswege de vergaderingen van den kerkeraad te controleeren, maar ook werd hem er een ver-wijf van gemaakt, dat hij, toen Levinus ziek was, en hijzelf zich ook onwel gevoelde, den predikant Josias Houtenus uit Zeeland had laten prediken. Doch Lydius zou ditmaal niet bulgen; fier gaf hij der overheid ten antwoord »dat hij volgen soude 't gene in de orde der kerke dijs aengaende was besloten» 3).

De Magistraat wilde echter eens toonen, dat hij alles wenschte te beproeven om de kerk te overheerschen. Hij verzoocht zekeren predikant Spynhovens van Utrecht om in Oudewater te komen prediken. Dit deelde de burgemeester aan Lydius mede, die antwoorde, dat schoon hij zich voor de predikatie had voorbereid, hij be-reid was om de zaak aan de ouderlingen voor te dragen. De zaak kwam ook voor de optieners der gemeente, die, zeker uit vrees voor Remonstrantisme, en niet gelidend van een opgedron-gen prediker, aan de overheid zeide, dat hun eigen leeraar zou prediken. Voor den aanvang van Lydius' predikatie, had er nog een hevig tooneel plaats in de kerkekamer. De burge-meester van Sreten en de vertegenwoordiger der overheid, kwamen binnenatruiven, en spraken

bitere woorden, de burgemeester zeide nog bij het heengaan: »hij soude hierin so versten, dat hem een ander daaraan zoude spiegelen.»

Dit nam niet weg, dat Lydius ongestoord predikte; men durfde het niet aan om hem met geweld van den stoel te weren.

Den 26sten Juni werden de vijandelijkheden hervat. Van Galen woonde de vergaderingen van den kerkeraad bij als daartoe door de overheid gecommiteerd. Maar de vraag rees, mocht hij een keurstem daarbij u brengen? Lydius zeide »Neen!« doch de Raedt gaf als zijne meening ten beste, dat Van Galen mocht medestemen, indien hij zich slechts hield aan Gods Woord.

Lydius las de resolutie der Staten voor, die met geen woord daarvan gewaagde. Doch de zaak werd niet verder behandeld, omdat een tweetal ouderlingen niet ter vergadering aan-werzig was. Van Galen zeide, dat hij geen nul in 't cijfer wilde zijn en ging ten slotte al dreigende uit de vergadering.

Doch er zou nog heviger strijd ontbranden, doordat Levinus de Raedt zich ook in de leef-deed kennen als een volbloed Remonstrant.

(Wordt vervolgd.)

WINCKEL.

Officiële berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De kerkeraad der Nederd. Gereform kerk te Helder neemt langs dezen weg de vrijheid den Nederd. Gereform. kerken zijne circulaire van 30 Augustus j.l. in herinnering te brengen, waarbij steun werd gevraagd tot het bouwen van een bedehuis te dezer plaatse.

Met dank aan den Heere en aan de kerken, die van hunne belangstelling in deze zaak blijk gaven, zij vermeld, dat van een 6tal kerken eenigen stoffelijken steun werd ontvan-gen. Doch aangezien van de meeste kerken niets werd vernomen en zelfs het antwoord, waarop in genoemde circulaire in elk geval bepleid werd aangedrongen, achterwege bleef, vermeent de kerkeraad de vrijmoedigheid te mogen nemen, bij dezen nogmaals zijn verzoek te herhalen.

De gemeente is niet groot en voor het meerendeel uit kleine lieden bestaande; terwijl het gebouw, waarin thans godsdienstoefeningen ge-houden worden, vooral in den wintertijd on-geschikt is en gaandeweg te klein wordt. Daarom zij in 's Heeren naam u deze zaak op het harte gebonden Laat het u een voortrecht zijn zels af te zonderen voor de kerk van Den Helder, opdat ook daar, niettegenstaande de onbijzondere macht en tegenwerking van on- en ongetoofd, weldra een gebouw moge verrijzen, waarin de Heere geëndt wordt overeenkomstig zijn Heilig Woord.

De Kerkeraad voornemens, en in zijn naam,
P. REIJMANS,
Scriba.

Helder, 30 October 1888.

Op Woensdag 24 en Donderdag 25 Oct. j.l. werd in het hulpgebouw der Nederd. Geref. Kerk te Hoozeveen de 7de classieke samen-komst gehouden van ontkomene kerken in de provincie Overijssel en Drenthe.

Na opening door Ds. Boonstra, den voorzitter der laatstvoorgaande vergadering, en onderzoek van de geloofsbrief, waarbij bleek, dat al de ontkomene kerken in de provincie Overijssel en Drenthe vertegenwoordigd waren, werden in het moderamen gekozen: Ds. Fernhout, praeses, Ds. Spoel, scriba, en de br. ouderling N. Hogewout, assessor.

De vaststelling van de notulen en het verslag van de persoonlijke kerkvisitatie namen de morgenzitting in.

In de namiddagzitting werd o. a. de wijze van examinatie bepaald voor de brs. Masten-broek, Hogewout, Vleesch en Van der Ploeg, daartoe door onderscheidene kerken voorgedragen, en een minimum vastgesteld voor de beoogzinding van oefenaren, die niet verbonden zijn aan de Vereeniging van »Vrienden der Waarheid».

Donderdagvoormiddag had de examinatie der oefenaren plaats, met den uitslag, dat ze allen vrijheid verkregen om in de kerken der classis op te treden.

Ter beëindiging van een geschil in den kerkeraad te Vollenhove over de huur van het lokaal in 't Ambt, gaf de classis haar advies.

Aan de kerk te Enschedé wordt hulp toe-gezegt ter verkrijging van een eigen vergader-plaats.

Voor de examinatie van oefenaren worden de volgende regelen vastgesteld:

1. Bij evangelisten (oefenaren) voor bij de classis gunstig bekende vereenigingen zal het onderzoek bestaan in informatie bij kerken, die hen kennen, en bij het hoofd-bestuur hunner vereeniging.
2. Bij geëxamineerde godsdienstonderwijzers zal het onderzoek uitsluitend gaan over hunne belijdenis.
3. Voor z. g. »hulpers-evangelisten» en anderen, die, evenals zij, niet behooren tot bovengenoemde categorieën, zal het onder-zoek telkenmale door de classis geregeld worden.
4. Alleen zoo de informatie aangaande ken-nis en leer onvoldoende zijn, of zoo ern-stige bezwaren tegen het volgen van den regel door een of meer kerken worden ingebracht, zal bij de personen sub 1. en 2. bedoeld, een andere wijze van onder-zoeking dan de voorgeschrevene door de classis kunnen worden bepaald.

Een voorstel, om zich met betrekking tot de regeling van het optreden der oefenaren tot andere classen te wenden, wordt aangenomen (men zie hieronder).

Besloten wordt ook, dat na 15 Jan. e. k. in de kerken deser classis geen andere dan of door haarzelve, of door een andere classis toegelaten oefenaren zullen mogen optreden.

Tot actarius voor de classis wordt gekozen Dr. Schot te Hardeberg.

Na vaststelling van tijd en plaats voor een tweetal conferentien ter bevordering van de reformatie en voor een samenkomst van dinke-nen in de classis, wordt de vergadering met dankzegging aan den Heere gesloten.

L. SROEL, Scriba.

De Ned. Geref. kerken der gecombineerde classen, in de provincien Overijssel en Drenthe, vergaderd te Heerenveen op Woensdag 24 en Donderdag 25 Oct. '88, brengen ter kennis van de overige classen in ons land, dat zij het, nu weldra uitsluitend zulke personen, die kerkelijk onderzoek en toegelaten werden in de vacante kerken der onderscheidene classen zullen mogen optreden, wenschelijk achten:

1. Dat de classen besluiten, elkanders oefe-